

PSANÍ O MÍSTĚ

Anotace

Zkoušeli jste někdy vytvořit příběh místa? Zabývat se tím, jak se nám v místě líbí, či nelíbí, a proč? Všimát si nejenom vlastního pohledu, ale také zjišťovat, jak se daří jiným osobám, které v místě žijí? A jaké nároky má příroda v daném místě? Má i ona nějaké potřeby, i když zrovna nejsou slyšet? Pojďte se stát novináři, spisovateli, básníky, fotografy, malíři. Využijte jedinečnosti každého z vás, vzájemně se inspirujte rozdílným vnímáním a individuálními schopnostmi a vytvořte jedinečný příběh místa, které máte rádi, na kterém vám záleží.

Typ celku a doba trvání

Jedná se o program proveditelný v rámci jednoho dopoledne. Odhadovaná časová dotace je 90 minut. Zadání úkolu probíhá ve třídě, následné plnění úkolů žáci provádějí samostatně (individuálně nebo ve skupinkách), a to v libovolném prostředí: třída, katastr obce, část obce, škola a školní zahrada, záleží, na jakém území se společně domluvíme.

Cílová skupina

Žáci 6. - 9. ročníku základních škol, žáci středních škol.

Kontext a mezipředmětová propojení

Český jazyk a literatura, výchova k občanství a dějepis. Doplňující předměty: výtvarná výchova, hudební výchova.

Cíle a výstupy

Cíl: Žáci prohloubí svůj vztah k místu a uvědomí si, kdo všechno a co je součástí místa. Jaké mají nároky na místo oni sami, ostatní členové komunity i příroda.

Výstupy:

- Žáci zachytí psaným slovem, ideálně ve třech doporučených rovinách, místo, které si předem ohraničili.
- Žáci sdílí své výstupy a uvědomují si, že v místě nežijí sami, a že každý vnímá místo jinak.
- Žáci si uvědomují, že i příroda má své potřeby, i když je nedokáže právě slovy vyjádřit.

Stručný popis aktivity

Doba trvání: 90 minut

Místo: třída/vybrané prostory kolem školy nebo v obci

Pomůcky: tužka, papír, případně telefon, diktafon, fotoaparát

Popis aktivity:

Nejprve žákům sdělíme, že budou vytvářet příběh předem definovaného místa volnou literární formou. Žáci dostanou na výběr ze tří možností, jak literárně zachytit místo, ideálně právě v jedné ze třech rovin:

- já - osobní příběh,
- komunita - rozhovor se členy komunity,
- příroda - vciťování se do neživé věci (viz metodické poznámky níže).

Je důležité, aby žáci zachytili především pocity a potřeby. Formát i rozsah si žáci volí sami. Formát je daný pouze u rozhovoru se členem komunity. Ke každé rovině přikládáme doporučení, co v textu obsáhnout (viz níže).

Pro některé žáky může být vcitování do neživé věci příliš náročné a těžko uchopitelné, což je zcela v pořádku. Podstatné zde je, aby si žáci uvědomili, že i neživé věci mají své potřeby a jsou nedílnou součástí veřejného prostoru.

Aktivitu je možné dělat ve dvojicích, individuálně, či kombinovat obě možnosti v závislosti na dynamice skupiny. Můžeme tedy posoudit sami dle znalosti třídy, co je pro danou skupinu žáků nevhodnější. Úkoly zadáme žákům v hodině, poté žáci pracují samostatně (jednotlivě, ve dvojicích či skupinách).

Níže uvádíme otázky, které doporučujeme, aby žák dle zvolené roviny ve svém díle reflektoval. Otázky jsou pouze doporučující, žák si samozřejmě může položit vlastní otázky, nebo na doporučující plynule navázat:

A. vcitování do něčeho neživého (např. do krajiny, budovy, skály, atd.)

- Jak se tady cítím? Jak mi tady je?
- Co pozoruji kolem sebe? Co mý dělá radost? Co mě netěší?
- Mám vše, co potřebuji ke spokojenosti?
- Potřebuji pravidelnou péči? Jak se ke mně chovají lidé?
- Má na mne vliv počasí? V jakém počasí mi je nejlépe?

B. rozhovor se členem komunity

- Jak se cítíte v místě, kde žijete? Proč tomu tak je?
- Stalo se tady v obci něco, z čeho máte radost?
- Je nějaké místo, kterému se vyhýbáte?
- Je pro vás důležitá příroda? Pokud ano, proč?
- V jakém počasí se cítíte nejlépe?
- Chybí vám něco v obci (veřejná zeleň, občanská vybavenost, kultura, atd.)?
- Chtěl/a byste něco změnit?

C. sám za sebe, jak se já v místě cítím, osobní příběh

- Čím je pro mne místo jedinečné? Proč ho mám rád? Co mi dělá v místě radost?
- Co pozoruji kolem sebe?
- Co mě netěší? Co by potřebovalo místo k vylepšení?
- Co v místě slyším, když zavřu oči? Jak se v něm cítím?

Uzavření aktivity:

Podle třídní skupinové dynamiky volíme z možných zakončení aktivity s ohledem na zachování bezpečného prostředí ve skupině:

- Každý prezentuje vlastní výstup (literární reflexi), žáci si přečtou ve třídě mezi sebou. Pokud se žák necítí na prezentaci vlastní tvorby, může za něho přečíst dobrovolník. Dobrovolníci přečtou výstupy anonymně.
- Výstupy se umístí na nástěnku (adresně či anonymně, záleží na vzájemné domluvě) a žáci si je individuálně pročítají.

Co by minilekci ve výuce mělo předcházet a co by na ní mohlo navazovat

Celku by mělo předcházet vymezení našeho místa, tedy prostoru, ve kterém se budeme pohybovat. Aktivitě může předcházet imaginace místa - tedy jaké město chceme. Jedná se o aktivitu, ve které si žáci představují a výtvarně ztvární, jaké město chtějí. Důležitá je znalost, případně zkušenost různých literárních forem a jejich znaků, aby si žáci mohli vybrat.

Další možné rozšíření minilekce:

- Žáci během tvorby literární reflexe krajiny mohou pořizovat fotografie, skici, kresby, malby, sbírají různé přírodniny. Je možné se také domluvit s vyučujícím výtvarné výchovy, který žákům zadá výtvarnou reflexi místa/krajiny. Výtvarné zachycení místa krásně poslouží k finální prezentaci aktivity reflexe místa/krajiny.
- Vytvoří se nástěnka (ve třídě či ve společných prostorách školy) s literárními a výtvarnými výstupy – anonymní nebo adresná, či kombinace, záleží na vzájemné domluvě; lze také vytvořit mandalu ze sesbíraných přírodnin.
- Může vzniknout minivýstava v rámci školy nebo na obci z výstupů aktivity.

Návaznými aktivitami mohou být další z nabídky minilekcí – např. Mapování místa pocitovou mapou Klimamapa. Výstupy mohou sloužit jako zajímavý podklad pro budoucí prezentaci – výstava, příběh místa očima dětí, průvodce místem/čtvrtí pohledem dětí apod.

Využití místa a komunity při minilekcích

- Práce probíhá v místě/obci, kde žáci bydlí či chodí do školy.
- Žáci vedou rozhovory se členy komunity a zjišťují jejich postoje a názory na místo.
- Z výstupů může vzniknout zajímavá výstava na úrovni školy, či obce.
- Výstupy mohou posloužit jako podklad pro budoucí práci s místem.
- Může posloužit jako podklad pro vylepšování místa tam, kde žáci zachytí, že se něco nelíbí, nefunguje atd.

Naplnění principů MZU a dosažený stupeň žebříku MZU

Principy:

- **Učení v místě:** Učení se přesouvá mimo třídu, učebnou se stává obec a její okolí.
- **Učení o místě:** Díky úkolům se žáci o své obci dozvídají nové informace a dívají se na ní z různých úhlů pohledu, klíčové jsou souvislosti v místě.
- **Učení skrze místo:** Skrze zjištění názorů ostatních členů komunity, zamyšlení se nad tím, jak se daří v místě samotné přírodě, se žáci učí souvislosti o nárocích na veřejný prostor a různorodosti potřeb členů komunity a přírody samotné.
- **Učení pro místo:** Výsledek práce žáků je zachycení příběhu místa, který zohledňuje i názory komunity a potřeby přírody. Žáci si uvědomují, že v místě nežijí sami, že jsou důležité jejich potřeby stejně jako potřeby ostatních členů komunity, ale i samotné přírody.
- **Vztah k místu:** Aktivita mohou výrazně přispět k prohloubení vztahu k místu. Žáci poznávají do hloubky názory občanů, zamýšlí se nad svými potřebami, ale i nad potřebami přírody, aby se v místě obyvatelům dobře žilo. Mohou představit své oblíbené místo ostatním.
- **Přizpůsobení místní situaci:** Učení je přizpůsobeno specifickým místním podmínkám a potřebám tím, že žáci se zaměřují na hodnocení sebe sama v místě, zaměřují se na pozitivní a negativní stránky místa, a tím i na jeho potřeby.
- **Osobní relevance:** Učení je pro žáka osobně relevantní - vidí souvislost s vlastním životem. Žák si uvědomuje sebe sama v místě, jak se mu v něm žije.
- **Aktivní účast/participace žáků:** Téma je žákům zadáno, na zadání pracují za domácí úkol samostatně či v malých skupinkách, sami si vybírají formu i rovinu, ve které budou pracovat. Prezentace výstupů je také v rukou žáků, přičemž záleží, na jaké formě prezentování se domluví mezi sebou ale také například s vedením školy či obce.
- **Partnerství s komunitou:** Prostor pro partnerství s komunitou je v části, kdy žáci vedou rozhovory s místními občany a poté v návaznosti na prezentaci výstupů veřejnosti. Záleží, na čem se domluví, jak s výstupy naloží.
- **Mezioborovost:** Téma literární reflexe může být mezioborové, mezipředmětové - na první zamyšlení nás napadá samozřejmě český jazyk, výchova k občanství, dějepis. Pokud se rozhodnete pro možné rozšíření aktivity, pak také výtvarná výchova, hudební výchova, přírodopis.
- **Plnohodnotný nástroj výuky:** Minilekce propojuje vzdělávací oblasti napříč RVP (český jazyk a literatura, dějepis, výchova k občanství, přírodopis, výtvarná výchova). Průřezová témata v minilekcích: osobnostní a sociální výchova, výchova demokratického občana, environmentální výchova.

Žebřík místně zakotveného učení:

1. stupeň:

Výukové hodiny upravené tak, aby stávající učební celky zahrnuly místní příklady.

2. stupeň:

Výukové hodiny vytvořené tak, aby zahrnovaly přímé zkušenosti s místem (nebo aplikace přímé zkušenosti s místem do již existujících učebních celků.)

3. stupeň:

Učební celek vytvořený tak, aby využíval výhody místa a vytvářel partnerství s komunitou.

4. stupeň:

Integrovaný učební celek MZU se servisním učením a silným partnerstvím komunity.

Metodické poznámky a doporučení

- Doporučujeme pracovat s žáky se všemi 3 rovinami (já-komunita-příroda), které nám pomohou získat komplexní náhled na život v místě. Všimát si, uvědomovat si a zohledňovat jejich nároky a potřeby při utváření kvalitního veřejného prostoru. Pokud však vyberete jednu rovinu, je to v pořádku, jen výsledek nemusí být tak komplexní.
- Komunitou jsou pro nás všichni obyvatelé obce, tzn. děti, spolužáci, rodiče, zastupitelé, podnikatelé, učitelé, důchodci atd. Čím různorodější spektrum obyvatel se podaří při rozhovorech vyzpovídat, tím zajímavější zjištění se mohou objevit.
- Pro některé žáky může být náročné vcitování do něčeho neživého např. do krajiny, budovy, skály atd. Je v pořádku, když se žádný z žáků nepustí do úkolu, protože se v něm nebudou cítit komfortně, bude jim úkol připadat složitý. Namísto toho můžeme sami pohovořit o důležitosti přírody. I neživé věci mají své nároky na život a své potřeby, a je dobré s tím počítat při utváření veřejného prostoru.
- Reflexi je možné doplnit fotografiemi, kresbami, malbami, přírodninami apod.

